

Posudek na rigorózní práci Mgr. et Mgr. Zuzany Šípové „Strategie zvládání zátěže a psychohygiena v kontextu syndromu vyhoření u doprovázejících pracovníků“

Posuzovaná rigorózní práce je věnována jednomu z tradičních témat rozvíjených na pomezí psychologie zdraví, klinické psychologie a částečně též psychologie osobnosti a sociální psychologie, tj. zvládání zátěže s využitím zásad duševní hygieny s cílem zabránit, resp. eliminovat riziko rozvoje syndromu vyhoření u jednoho segmentu pomáhajících profesí, u doprovázejících pracovníků (tj. u pracovníků působících v organizacích doprovázejících pěstounské rodiny).

Práce je tradičně členěna na teoretickou a empirickou část. Teoretickou část práce o rozsahu 60 stran tvoří čtyři hlavní kapitoly, členěné do několika (většinou tří nebo čtyř) podkapitol, jimž předcházejí seznamy zkratk, grafů a tabulek. Po úvodní části je druhá kapitola věnována charakteristice pomáhajících profesí a procesu pomáhání. Třetí kapitola je zaměřena na profesní zátěž a stres a syndrom vyhoření a čtvrtá kapitola je věnována strategiím zvládání zátěže a stresu s využitím poznatků duševní hygieny. Empirickou část práce o rozsahu 77 stran tvoří tři hlavní kapitoly. První z nich, celkově pátá, rovněž strukturovaná do 4 subkapitol se zaměřuje na použitou metodiku, charakteristiku výzkumného souboru, průběh empirického šetření a analýzu získaných dat. Šestá kapitola je věnována diskusi a sedmá kapitola přináší závěr. Práce je doplněna soupisem použité literatury (7 str.), seznamem příloh a přílohami, obsahujícími hrubé skóry SVF – 78, Dotazník pro doprovázející pracovníky, seznam otázek pro rozhovor a vzor informovaného souhlasu (pro rozhovor).

Posuzovaná práce je sepsána přehledně a srozumitelně, dobrou češtinou a (až na výjimky, uvedené dále) na velmi dobré úrovni odborného jazyka. Vychází ze souboru celkem 79 citovaných domácích i zahraničních literárních zdrojů.

K práci mám následující připomínky:

1. Výzkumná část práce není provedena jak bývá obvyklé u prací tohoto typu stejnou metodikou u stejného souboru osob. Jak autorka sama připouští v diskusi na str.133, „data vypadají poněkud nesouměrně“, ale ta data a design výzkumu skutečně nesouměrná jsou. V empirické části práce jsou všechny tři části výzkumu (šetření s dotazníkem SVF – 78, šetření s dotazníkem vlastní konstrukce pro doprovázející pracovníky a rozhovory) uvedeny jako samostatné kapitoly. Jde však o různé soubory

respondentů s výraznou asymetrií ve prospěch žen a s celkovým značným omezením rozsahu výzkumného souboru, zejména v prvním případě (dotazník SVF – 78 vyplnilo celkem 39 osob, z toho 36 žen a 3 muži). Dotazník vlastní konstrukce pro doprovázející osoby vyplnili celkem 103 respondenti, z toho 97 žen a 6 mužů.

2. Přestože je výzkumná část značně rozsáhlá a u každé kapitoly se znovu opakují tabulky popisující charakteristiky jednotlivých souborů, o počtech respondentů je možno diskutovat: u šetření s dotazníkem vlastní konstrukce pro doprovázející pracovníky jsou v textu práce na str. 80, 82 a dále uvedeny následující celkové počty respondentů: celkem 103 respondenti, z toho 97 žen a 6 mužů, ale v diskusi na str. se hovoří o souboru 26 poradenských pracovníků a souboru 103 doprovázejících pracovníků. Pokud jde o rozhovory, zde je uveden v textu na str. 107, 109 a dále počet 15 respondentů (z toho 14 žen a 1 muž) jako 100% respondentů ze všech oslovených pracovišť a v diskusi na str. 133 se uvádí, že rozhovory byly provedeny se 17 poradenskými a 15 doprovázejícími pracovníky.
3. V textu práce se objevuje několik drobných, ale i závažnějších nepřesností: ve 2. odstavci na str. 53 autorka píše o „prevenci duševního zdraví“, v 1. odstavci na str. 47 uvádí „nezdolnost v pojetí resilience“ (resilience je obecný název pro psychickou odolnost či nezdolnost), na stejné straně uvádí typy chování A,B,C ve výčtu vlivu osobnostních charakteristik jedince na zvládání zátěže a stresu a ne ve vztahu k jednotlivým chronickým neinfekčním chorobám, ve vztahu k nimž byly konstruovány, na téže straně překládá Bandurův pojem „self- efficacy“ jako vnímanou osobní zdatnost, přestože v původním pojmu není žádná zmínka o vnímání a v roce 1992 navrhl J. Janoušek vhodnější český ekvivalent „sebeuplatnění“.
4. Text empirické části práce neúměrně protahují celostránkové tabulky a grafy, zvl. v případech, kdy na 1 straně je uvedena pouze 1 tabulka nebo graf (např. str. 67, 68, 69, 83, 92, 96, 98, 100, 102, 104). Tyto grafy a tabulky měly být spíše součástí příloh práce, nebo být zmenšeny, aby jich bylo možno na 1 stranu umístit více.
5. Hlavní obsahové kapitoly práce (zátěž, stres, duševní hygiena, syndrom vyhoření) jsou sepsány spíše povrchově, nejdou příliš do hloubky a čerpají jen ve velmi omezené míře z primárních literárních pramenů. Autorka tuto okolnost vysvětluje částečně, ne však dostatečně v diskusi na str. 128.
6. V soupisu použité literatury (celkem 79 pramenů) je uvedeno celkem 35 publikací v zahraničních odborných časopisech, ale pouze 1 článek v českém odborném

recenzovaném časopise (Havrdová et al., 2010), což je u práce tohoto typu obhajované na Katedře psychologie FF UK v Praze velmi překvapující. K hlavním tématům práce (zátěž, stres, jejich zvládnání, psychohygiena, syndrom vyhoření) by se prostřednictvím vyhledávače na webové stránce časopisu Československá psychologie našlo několik desítek relevantních zdrojů.

Závěr:

Rigorózní práce Mgr. et Mgr. Zuzany Šípové vykazuje sice řadu výše uvedených nedůsledností a nepřesností, celkově však splňuje požadavky kladené na tento typ prací. Práci proto doporučuji k obhajobě a očekávám, že autorka bude na uvedené připomínky v průběhu obhajoby reagovat.

V Praze dne 2. 4. 2017

prof. PhDr. Vladimír Kebza, CSc.

